

Kaksoisagenttina Suomen ja Unkarin välillä

Muistoja Mikkelin Suomi-Unkari Seuran toiminnasta 1989-2013 välillä

Bertalan Galambosi yliagronomi, yrttitutkija
MTT Karilan tutkimusasema

Olen osallistunut Mikkelin Suomi-Unkari Seuran toimintaan pitkään, vuodesta 1989 alkaen. Osallistumistani olen pitänyt luonnollisena asiana. On erittäin kunnioitettavaa, että suomalaisia kiinnostaa synnyinmaani asiat ja osoittavat maatani ja kansaani kohtaan huomiota ja sympatiaa! Tämä on minulle syvälinen perusmotivaatio. Pysin kykyjeni ja mahdollisuuksieni mukaan osallistumaan seuran toimintaan.

Olin hallituksen jäsen 9 vuotta, sen jälkeen rivijäsen, mutta aina tiiviissä yhteyksissä seuran johtoryhmään ja jäseniin noin neljännesvuosisadan ja edelleen. Tämän pitkän ajanjakson aikana säännöllisiä toimintoja ja kokouksia on ollut jatkuvasti ja niiden päälle tulevat hauskat ja miellyttävät tapahtumat, joita on mukava muistaa!

Mikkelin Suomi-Unkari Seuran ja Karilan tutkimusaseman yhteyksiä

Seuran jäseneksi minua houkutteli tutkimusaseman silloin jo eläkkeellä oleva professori Erkki Huokuna, siirrettyäni v. 1989 Puumalan Maustekasviprojektista Maa- ja elintarviketalouden tutkimusasemalle Mikkelin Karilaan.

Professori Erkki Huokuna oli seuran perustajajäsen ja johtokunnan jäsen vuodelta 1968. Hän oli vuonna 1995 lyhyen ajan vt. puheenjohtajakin. Silloin, johtokunnan jäsenenä kerran matkustimme yhdessä Helsinkiin keskusseuran kokoukseen ja keskustelumme pitkän bussimatkan aikana oli ikimuistoinen. Hän oli osallistunut sotaan, haavoittunut ja myöhemmin aktiivinen invalidijärjestössä. Henkilökohtaisella tasollakin hän on valistanut minulle suomalaisen yhteiskunnan historiaa. Minulle on ollut kunnia, että vuonna 1995, seuran puheenjohtajana hän avasi ”Yrttien maailmaa” valokuvanäyttelyni Mikaelissa.

On myös mainittava toinen pitkään bussimatkaan liittyvä muistoni. Olin palannut Unkarista takaisin ja Mikkeliin menevässä bussissa minua pitkään katsoi yksi, silloin vielä tuntematon tanakka mies. Yhtäkkiä hän istui viereeni ja hyvällä unkarin kielelle tervehti minua. Yllätysvierani ei ollut muu, kuin professori Erkki Huokunan poika, silloinen Hirvensalmen ja myöhemmin Mikkelin seurakunnan kirkkoherra Pekka Huokuna. Hänellä on erittäin tiiviit siteet Unkariin, on vierailut useamman kerran kotimaassani sekä yksin, ja myös ystävyysseurakunnan jäsenien kanssa. Myös tämäkin bussimatka oli ikimuistoinen! Mielenkiintoinen keskustelu suoritettiin Unkariksi: Hän puhuu aika hyvää (ja hauskaa) Unkaria – niin kuin minä Suomea – mutta Pekka on halunnut käyttää hyväksi tätäkin kieliharjoitusmahdollisuutta. Tapaamisemme sai uutta ulottuvuutta, kun kerroin hänelle meidän perheemme viihtyvyydestä Karilassa. Oli henkilökohtainen yllätys, että hän on varttunut samoissa kauniissa metsämaisemissa, joissa me, poikieni ja myöhemmin lapsenlapsieni kanssa viihdyimme mainiosti! Oli luonnollista, että 2000 luvun alussa Mikkelin kirkkoherrana hän suoritti tutkimusaseman korjuukauden alussa viljasadon siunaustilaisuuden.

Vuosikymmenien aikana Karilan tutkimusasema on ollut Mikkelin Suomi- Unkari Seuran toiminnassa usein vierailukohteena.

Vuonna 1995 Helsinkiin saapui uusi Unkarin suurlähettiläs, Krausz György, joka vieraili Mikkelin kaupungissa. Seura oli mukana vierailun järjestelyissä ja miettimisen jälkeen päätettiin, että tarjotaan eksoottista elämystä. Silloisessa helmikuussa oli kunnan talvi. Talkootyön avulla järjestettiin suurlähettiläälle Karilan 100 vuotisen pimeän metsän keskellä nuotion ja makkarapaiston lisäksi rekiäjelua. Hauskuus järjestelyssä oli se, että pelloilla oli niin syvää lunta, että mustalaisilta vuokrattua rekeä ei pystytty ajamaan, ennenkuin kuin tutkimusaseman traktori poisti rekiäjelun tieltä metrin syvyydeltä lunta. Suurlähettiläs kovasti ihmetteli, miten luonnollisesti viihtyivät Kalevi Pylvänäisen lapset kovassa pakkasessa!

Karila on näyttänyt unkarilaisille enimmäkseen kesäistä kasvoa. 1990 alussa Békéscsaban ystävyyskaupungin ryhmä vieraili mm. Karilassakin. Silloin Unkarissa oli polttava kuumuus, kaikki kuivunutta ja unkarilaisten suuri elämys oli, kaikki niin vihreää täällä, metsät, pellot, niityt ja koko maisema! He osoittivat suurta kiinnostusta myös unkarilaisten mausteiden, meiramin, tillin, sinapin ja kuminan viljelykokeista. Békéscsabalaiset ovat maan kuuluja makkaranteostaan ja makkarafestivaalistaan ja siksi he ovat mausteiden käytön ja maustamisen asiantuntijoita. Viljelytoiminta Karilassa oli silloin vielä alussa ja oli erittäin eksoottinen juttu unkarilaisille nähdä heille tuttujen mausteiden viljelyä täällä ”Pohjantähden alla”!

Kuva 1. Yrttikokeiden ruudut MTT Karilan tutkimusasemalla

Uutuuskasvien, siis mausteiden aseman muutosta kuvaa kahden vuosikymmenen jälkeinen kokemani tapahtuma. Vuonna 2012 erään kansainvälisen yrttikongressin luennossani esittelin suomalaisen yrttitutkimuksen tuloksia ja luennon jälkeisessä puheenvuorossa sain kärkevää kritiikkiä. Nimittäin unkarilainen kollegani paheksui siitä, että suomalaiset kuminaviljelijät ovat laajalla ja tehokkaalla viljelytoiminnalla melkein tuhonneet unkarilaisten kuminaviljelijöiden markkinointimahdollisuudet! Tietysti selitin, miten on asian laita, mutta kuitenkin se oli hieman järkytys, että ”jääkarhujen maa”, Suomi nyt viljelee 15.000 ha kuminaa ja tuottaa maailman kuminankulutukseen yhden kolmasosan.

Yhdeksänkymmentäluvulla Békéscsaban Seurakunnan ryhmä on vierailut Mikkelissä ja tuomiorovasti Simo S. Salo on pyytänyt minua esittelemään maustekasvien viljelykokeita. Vieraille olen esitellyt lyhyesti myös suomalaisessa kirkkohistoriassa yrttien erikoiskäyttöä. Keskiäikana oli tapana, että naiset kuivattivat virsikirjan lehtien välillä voimakkaasti tuoksuvia yrttejä, kuten minttuja, pietaryrttiä tai aaprottimarunaa. Saarnan aikana niitä haisteltiin, erityisesti kuumina kesinä, kun kirkkoväki oli tiiviisti yhdessä tai lattian alta alkoi tulla ylös kalman haju. Kun haistateltiin unkarilaisille aprottimarunaa, leikkisästi kerroin myös, että naiset ottivat esiin *kirkkovastoja* silloinkin, kun papin saarna oli harmaa ja uuvuttava. Tämä sanaleikki on varmasti tehnyt rovastiinkin vaikutuksen, koska hän on muistanut sillä tavatessamme vielä puolen vuosikymmenen jälkeenkin - vaikka hänen tapauksessaan harmaa saarna ei tule kysymykseen ollenkaan!

Tulkkkaus

Äidinkielen takia minulle on langennut tähtievääksi hyvin usein eri vierailuryhmien aikana tulkkkaus. Kolmen vuosikymmenen aikana pidin ”kansallisena velvollisuutena” auttaa seuraa erilaisissa tulkkitöissä. Olen tulkannut Ammattikoulun opettajien vierailuryhmille, kaupungin johtajien vastaanotoille, Viron Unkarin instituutin vierailun aikana Tallinnassa ja lukemattomissa kahvitilaisuuksissa, kun perhemajoittajat ja majoitetut tarvitsivat kieliapua.

Kuva 2. Vanhat ystävät tapaavat taas Mikkelissä: Reka, Maritta, Eva ja Erzsi.

Yksi ikimuistoinen ja jännittävä oli békéscsabalaisten ammattioppilaiden kevättalvella tapahtunut jäähyväistilaisuus. Tilaisuus oli järjestetty Mikkelin ladun Latupirtin hiihtotuvassa. Makkaran ja lettujen paistaminen ja herkuttelu oli tuloksellista ja tulkkauksinkin oli onnistunutta, mutta koko illan aikana minua alitajuisesti jännitti kovasti kotiinpaluu. Nimittäin silloin oli todella paha kelirikko ja en ole koskaan ollut – melko upouuden auton kanssa – sellaisissa keliolosuhteissa Suomessa! Jännitykseni varmasti huomasi tilaisuuden isäntä, puheenjohtajamme Pentti Peitola ja paluumatkalle hän ehdotti varmuuden vuoksi mukaani makkaramestariimme ”Araska” Allénin. Hän oli sekä talviajon asiantuntija, että sopiva ”painolastina” ja myös potentiaalinen työntövoima pahinta varten. Se kriittinen tieosuus oli vain kilometri, mutta en ole koskaan hikoillut niin paljon kuin silloin! Kiitos Arskalle, hänen rauhoittavalla olemuksella ja kannustuksella oli suuri apu tässä koettelemuksessa!

Kun seurakunnan pappi ja unkarilaisten suuri ystävä rovasti Marja Kosonen siirtyi eläkkeelle, saapui viisihenkinen pappidelegaatio Békéscsabasta onnittelemaan Marjaa. Minulle tämän delegaation Mikkelin vierailu oli myös ikimuistoinen tulkkaushomma! Juhlalounas oli järjestetty Mannerheimin klubilla, jossa olin silloin ensimmäisen kerran! Tulkkaus oli hieman erikoinen, koska en ole tottunut kääntämään teologisia ja kirkollisia tekstejä ja puheita. Yritin parhaani ja toivottavasti pappi delegaatiolle ei jäänyt huonoa muistoa tästä lounaasta!

Muutenkin muistoja oli kertynyt lisää! Ennen pappien visiittiä vaimoltani ja minulta pyydettiin vähän majoitusapuakin, koska oli tiedossa, että delegaation yksi iäkkäämpi jäsen ei puhu muuta kieltä, vain Unkaria. Ja majoitustarve oli vain 1-2 yötä. Tietysti otimme Békéscsabalaisen kirkkoherran vastaan - vaikka vierailu venyikin kolmeksi yöksi ja kyseessä ei ollut vain kirkkoherra, vaan hänen vaimonsakin! Ja kaiken lisäksi he olivat viikonlopunkin meillä... No, vierailu onnistui mainiosti, koska Otavan kevätnäyttely kiinnosti kirkkoherraa kovasti, hänellä kotimaassa maatalousasiat olivat sydämen lähellä. Myös olen hyödyntänyt suomalaisten kirkkojen kuvauksista saamiani tietoja. Pariskunnalle järjestettiin miellyttävä kirkkokierros Itä- Suomessa alkaen Puumalasta, Sulkavan, Kerimäen kautta Vuoksenniskalle ja Imatralle. Paluumatkalla pysähdyttiin myös kauniin Lemin kirkon luona.

Kuva 3. Unkarilaiset lähdössä kokeilemaan kirkkovenesoutua

Aktiivinen valistustyö kansojen välillä

Työni ja seuratoiminnan puolesta olen toiminut Unkarin ja Suomen välillä ns. ”kaksoisagenttina”. Olen pyrkinyt esittämään kokemuksiani ja tietojani Suomessa vierailleille unkarilaisille toisesta kotimaastani ja samanaikaisesti välittää suomalaisille synnyinmaassa omaksuttua ammattiosaamistani ja esittää - toivoni mukaan - unkarilaisten luonteen hyviä puoliakin.

Karilan tutkimusasema on ollut kuvaannollisesti ”ikkuna” mausteiden ja myös unkarilaisten mausteiden maailmalle.

Tietoja suomalaisille Unkarista

Seuran jäsenille vuosikymmenien ja vierailujen aikana on varmasti kertynyt melkoinen määrä vaikutelmia ja kokemuksia Unkarista. Minulle siis oli suuri ilo syventää näitä tietoja erilaisilla lisäpaketeilla. Erittäin hyvä atmosfääri usein oli seuran pikku-jouluissa, joissa esitin kuvia unkarilaisista jouluperinteistä ja jouluruuista. Tilaisuuksissa on antanut paljon vakuuttavia aistinvaraisia elämyksiä maukkaat unkarilaiset jouluruuat.

Eräässä pikkujoulussa korjattiin seuran jäsenien viinitietoutta. Vaikka suomalaisten viinituntemus Unkarista on ollut melko hyvä - todistan tämä faktana Tokajiin viinialueella syntyneenä - mutta kokemukset unkarilaisten likööreistä on jäänyt viinien varjoon. Nämä puutteet paikattiin v. 2012 pikkujoulussa, joissa iloisin mielin maisteltiin viittä unkarilaisia likööriä, mukaan luettuna Unicumia ja Hubertusta .

Seuran jäsenet tuntevat jonkin verran Unkarin historiaa, mm. maamme viime 40 vuoden aikaista sosialistista järjestelmää. Mutta heidän vaikutelmansa tästä ajanjaksosta, turisteina, on jäänyt luonnollisesti pinnalliseksi. Kun elämä on antanut minun elää silloisessa systeemissä, pyrin esittämään mikkelinlaisille perusteellisempia tietoja. Järjestimme 10.11.2010. luentosarjan yhteistyössä Mikkelin Suomi-Unkari Seuran, Mikkelin yliopiston ja MTT:n kanssa Unkarin maataloushistoriasta, josta Suomessa työskentelevien asiantuntijoiden avulla kuunneltiin kattavia esityksiä, sekä myös historiasta. Hauskana yksityiskohtana – ja henkilökohtaisena muistona - olen maininnut, että kun juhlittiin Unkarin silloisen johtajan, Janos Kadarin 70v. syntymäpäivää, kolhoosin johtaja määräsi minut kirjoittamaan pääsihteerille onnittelekirjeen. Se on syntynyt silloisten virallisten liturgioiden mukaisesti, mutta yrttiosuuskunnan 800 jäsenen nimessä oli helppo mainita jokin luonnollinen yhtymäkohtakin. Silloin julkaistussa Kadarin elämäkerrassa tuli nimittäin esille, että nuoruudessaan hänkin oli työskennellyt yrttikasvien jatkojalostustehtaassa.

Siirryttyäni eläkkeelle olen jatkanut yrttietojen levittämistä, tällä kerta kotipuutarhureille. Mikkelin ja Ristiinan kansalaisopistossa on järjestetty luentosarjoja unkarilaisen ruokakulttuurin juurista. Tietysti teimana on ollut unkarilaisten mausteiden kotitarhaviiljelyn yksityiskohtia, mm. paprikasta, mausteunikosta, meiramista, tillistä, sinapista ja kuminasta. Valmistautuessani luentoihin minullekin oli valaisevaa lukea eri ammattilähteistä, miten moninaisista kansainvälisistä juurista koostuu meidän unkarilaisena tunnettu ruokavalikoima! Budapestin kuuluisan Gundel ravintolan luoja, Imre Gundel tiivistä sen osuvasti näin:

”Ota keittiö, jonka esi-isä on Kaukasukselta, iso-äidin äiti on italialainen, isoisä on turkkilainen, lanko on itävaltalainen ja eno on ranskalainen. Etsi siihen kansa, jolla on herkäät ikenet, kehittynyt maku sekä taito ja halu laittaa ruokaa”.

Seuran jäsenten (ja ystävien) onneksi tämä kehittynyt maku, taito ja halu laittaa hyvä ruokaa elävät hyvin Mikkelissäkin! Ammattioppilaitoksen Bravuurin ravintolan osaavien opettajien, mm. Hilikka Karjalainen ja Timo Leso ansiosta monen gulassi-illan aikana hiveltiin aisti nystyröitämme näille makukavalkadeille!

Kuva 4. Unkarilaistyyppisen makkaran ”Tulisuudelman” myyntitykit Helsingissä Vanhassa satamassa 10.10.2010

Tietoja Unkarilaisille Suomesta

Békéscsaban ja Mikkelin kaupunkien välisen aktiivisen vuorovaikutuksen myötä minulle koitui muitakin mielenkiintoisia tilaisuuksia. Kun harrastukseeni kuuluu suomalaisten kirkkojen kuvaaminen (isäni oli aikoinaan katolinen kanttori), yrtiluentojen yhteydessä olen onnistunut kuvaamaan n. puolet suomalaista kirkoista. Vuonna 2008 Békéscsaban seurakunnan vierailuryhmän aikana esittelin parhaita kirkkokuviani seurakuntatalossa myös unkarilaisille vieraille. Kun nykyunkarissa kirkkojen suurin osa rakennettu ns. barokki tyyliin XVII-XIX vuosisadalla, unkarilaisille vakuuttavia olivat vanhat harmaat kivikirkot ja onnistuneesti säilyneet kauniit ristikirkot kellotapuleineen. Toiselle békécsabalaiselle ryhmälle pidetyssä esityksissäni näytin heille diakuvia ei pelkästään Järvi- Suomesta, vaan esim. puu-Suomesta, kivi-Suomesta, lasi-Suomesta, turve-Suomesta, jopa marjojen Suomesta.

Kuva 5. Unkarilaisryhmä tutustuu Varkauden kanavaan.

Yhtä todella onnistunutta suomalaista Juhannusta vietettiin opettaja Hilikka Karjalaisen mökillä joskus 2000 luvun puolivälissä. Sää oli mitä mainioin, runsaasta tarjonnasta vastasivat seuran osaavat naiset. Vuorotellen saunottiin ja uitiin järvenssä. Moni békéscsabalainen koki ensimmäisen kerran aitoa Juhannusjuhlaa! Tunnelma oli koko illan aikana erittäin korkealla, laulettiin sekä suomalaisia että unkarilaisia lauluja, hanuri ja huilu soi! Iltaa kruunasi mahtava juhannuskokko,.. Se oli minullekin ainutlaatuinen ja paras juhannukseni! Kiitos Hilikka ja muut seuralaiset!

Lopuksi

Osallistumiseni, toimintani ja läsnäolonni on ollut Mikkelin Suomi-Unkari Seurassa erittäin miellyttävää, josta olen esittänyt vain muutamia mosaiikkipaloja. On todella suuri kunnia, että ystävyysseuramme monipuolinen ja vilkas toiminnan priimus moottori on mikkeliäisten syvä kiinnostus Unkaria ja unkarilaisia kohtaan!

Suomalaisten muihin maihin ja kansoihin kohdistuva kiinnostus vaihtelee ajoittain, poliittisten tapahtumien tai maantieteellisten katastrofien mukaan, ehkä lomailumahdollisuuksien takia.

Meihin, unkarilaisiin kohdistuva kiinnostus on jatkuva ja syvä, riippumatta poliittisista muutoksista tai valuuttakurssista!

Unkarilaisena haluan syvästi kiittää Mikkelin Suomi-Unkari Seuran jäsenille tästä positiivisesta suhtautumisesta! Kiitos siitä, että hyväksyitte meidät työelämän eri saroille: uima-opettajana, laboranttina, futis liigan maalintekijänä tai yrttitutkijana! Hyväksyitte sellaisenaan, minkälaisia me olemme – vaikka luultavasti se oli teille joskus vaikeaa!

Nykyisin laaja seuratoiminta on se kenttä, joissa kansojemme väliset siteet solmitaan, missä ne elävät ja vahvistuvat: perhevierailujen aikana, nuorison urheilumatkojen, kuorojen yhteislaulujen aikana, puhumattakaan makkaranteosta tai viinien maistiaisista gulassi iltojen aikana.

Sellaisia hienoja hetkiä ja muistoja on kertynyt minullekin paljon ja ne jäävät ikuisesti mieleen!

Kuva 6. Ikuiset muistot myös unkarilaisten vieraiden jäähyväisillallisesta Maija ja Jorma Viantien perheessä v. 2012.